

Mikä Terijoki oli

Veli-Pekka Sévon

Kunta Suomen kaakkoisrajalla Suomenlahden rannalla, Viipurin lääni, Äyräpään kihlakunta, Rajajoen tuomiokunta. Kirkolle Terijoen rautatieasemalta 1 km. 107.2 km² maata, 8 297 as. (1935). Peltoa 1 202 ha, kasvitarhaa 24 ha, niittyä 300 ha, kaskea 1 ha (1929). Koulupiirejä 10; yläkansakoulu. 11 (supist. 2). Yhteislyseo (8-luokk., per. 1907). Kansalaisopisto (per. 1922). "Kannaksen Lehti" (per. 1928) ilmestyy kerran viikossa. Säästöpankki (per. 1933) Kansallis-Osake-Pankin ja Savo-Karjalan Osake-Pankin konttorit. Kunnanlääkäri ja -sairaala. Tyrisevän lastenparantola, 3 apteekkia. Piirilääkäri ja piirieläinlääkäri. Teollisuuslaitokset: virvoitusjuomatehdas, kotelo- ja paperinjalostustehdas, kutomo, hedelmänjalostustehdas, sähkölaitos, saha, makkara-tehdas, makaronitehdas, Kannaksen Osuusliike (per. 1906, 33 myymälää 1937). Terijoen merikylpylä sekä Kuokkalan kesäkylpylä uimarantoinen ja kasinoineen.: Tyrisevän, Kellomäen, Kuokkalan ja Ollilan huvilaseudut hiekkarantoinen.

Ennen vapaussotaa vietti vuosittain arviolta 20.000-25.000 venäläistä kesää Kuokkalassa ja jopa 50.000-60.000 Terijoella. Huvila-asukkaat olivat silloin paikkakuntalaisten paras tulolähde. Suuri osa silloisista huviloista (n. 6.500) on viety muualle Suomeen, osa on kunnostettu ja osa rappeutunut paikoilleen. Muualta Suomesta tuleva kesävierastulva on vuosi vuodelta lisääntynyt, arviolta koko kunnassa n. 6.000 henkeä (1936). Terijoelle on sijoitettu Jääkäripataljoona 1 ja Kannaksen rajavartioston esikunta, Kellomäelle Erillinen Pioneerikomppania. Rajajoella tullikamari. Terijoen kylä ja huvila-asutus on kunnan keskuspaikka ja samalla Karjalan kannaksen huomattavin liikekeskus ("Kannaksen pääkaupunki"), joka jo 1500-luvulla mainitaan yhtenä Äyräpään kihlakunnan vilkkaimmista liikepaikoista.

Evankelisluterilainen seurakunta, Viipurin hiippakunnassa, Äyräpään rovastikunnassa, kuului aluksi Kivennapaan, itsenäistyi 1904, ero toteutui 1909. Rapattu tiilikirkko rakennettu. 1907-08 (arkkitehti. J. Stenbäck); korjattu 1929. Alttaritaulu "Kristus otetaan ristiltä" Ilmari Launiksen maalaama. Kreikkalaiskatolinen seurakunta, kuuluu Viipurin hiippakunnan toiseen valvontapiiriin. Per. 1898. Käsittää Terijoen ja Kivennavan kunnat, väkiluku 1.249 henkeä, siitä suunnilleen puolet Terijoen alueella (1936). Siihen on liitetty 1928 Kellomäen ja sen mukana Kuokkalan sekä 1931 Raivolan kreikkalaiskatolliset seurakunnat. Kasaanin kirkko Terijoella tiilestä 1912; edellinen kirkko puusta 1880, paloi 1898. Hautausmaalla on Herran Jeesuksen ihmeellisen kuvan kirkko, rakennettu puusta 1901. Roomalaiskatollinen seurakunta, perustettu 1906 Viipurin seurakunnan kappelina, itsenäistyi 1927, n. 100 henkeä. Jeesuksen P. Sydämen kappeli puusta 1906. Paavi Pius XI:n lahjoittamalla varoilla ostettiin 1924 eräs huvila kirkoksi ja pappilaksi. (Lähde: Iso tietosanakirja osa XIII, Otava 1937).